

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	XVII
INLEIDING	1
I. De bronnen, voorwerp van de rechtsmethodologie	3
II. Enkele begrippen inzake bronnen van het recht	7
2.1. <i>Geschreven en niet-geschreven bronnen van het recht</i>	7
2.2. <i>Geschreven en gepubliceerde bronnen van het recht</i>	8
2.3. <i>Bindende en gezaghebbende bronnen van het recht</i>	9
2.4. <i>Gedrukte en elektronische vindplaatsen en hulpmiddelen</i>	10
2.5. <i>Officiële en officieuze publicaties van rechtspraak en wetgeving</i>	11
2.6. <i>Schema: algemene kenmerken van de bronnen van het recht</i>	12
III. Het juridisch verwerkingsproces	13
3.1. <i>Selectie en afbakening van de zoekopdracht</i>	13
3.2. <i>Opzoeking van nuttige en pertinente materiële en formele rechtsbronnen</i>	14
3.3. <i>Analyse van de opgezochte materiële en formele rechtsbronnen</i>	14
3.4. <i>Verwerking van de rechtsbronnen in functie van de gestelde vraag</i>	15
3.5. <i>P.A.V., een basisprincipe</i>	16
3.6. <i>Waarheid en verifieerbaarheid, een niet te vergeten principe</i>	17
3.7. <i>Het gebruik van generatieve AI-chatbots</i>	17
3.7.1. <i>Generatieve AI-chatbots als instrument in het juridisch verwerkingsproces</i>	17
3.7.2. <i>Generatieve AI-chatbots als bron van het recht</i>	18

IV. Juridische verwijzingen en afkortingen	20
4.1. <i>Wetgeving, rechtspraak en rechtsleer</i>	20
4.2. <i>Verwijzen naar internetbronnen</i>	23
4.3. <i>Indien geen oplossing wordt geboden in <u>vena.be</u></i>	23
4.4. <i>Verwijzen naar de output van generatieve AI-chatbots</i>	23
 DEEL 1 – BRONNEN VAN NATIONAAL RECHT	25
HOOFDSTUK I: WETGEVING	25
I. Wat is wetgeving?	27
1.1. <i>Wetgeving als formele bron van recht</i>	27
1.2. <i>Hiërarchie der wetgevende normen</i>	27
1.3. <i>Afkondiging, bekendmaking en inwerkingtreding van wetgeving</i>	31
1.4. <i>Consolidatie, codificatie en coördinatie van wetgeving</i>	32
1.5. <i>Officiële publicaties of geconsolideerde wetgeving raadplegen?</i>	33
 II. Waar en hoe vind ik wetgeving?	36
2.1. <i>Officiële publicaties van wetgeving</i>	36
2.1.1. Federale overheid, gemeenschappen en gewesten: Belgisch Staatsblad	37
2.1.1.1. Historiek	37
2.1.1.2. Inhoud en organisatie van het Belgisch Staatsblad	39
2.1.1.3. Beschikbare formaten – ontsluiting	61
2.1.1.4. Raadpleging van het Belgisch Staatsblad online	61
2.1.2. Provinciale wetgeving: Bestuursmemoriaal	68
2.1.3. Gemeentelijke wetgeving: officiële bekendmakingen	69
2.1.4. Wetgeving van andere landen	69
2.2. <i>Geconsolideerde wetgeving</i>	75
2.2.1. Wetboeken	75
2.2.1.1. Geannoteerde wetboeken (becommentarieerd)	77
2.2.1.2. Niet-geannoteerde wetboeken (codices)	79

2.2.2.	Onlinedatabanken van geconsolideerde wetgeving	79
2.2.2.1.	<i>Justel</i> -databank	79
2.2.2.2.	Jura	83
2.2.2.3.	Omnilegie	87
2.2.2.4.	SenLex	90
2.2.2.5.	Stradalex	92
2.2.2.6.	Reflex	93
2.2.2.7.	Belgielex	96
2.2.2.8.	Wetgevingsdatabanken op deelstaatsniveau	96
2.2.2.9.	Onlinedatabanken in andere landen	98
2.2.3.	Cd-romdatabanken	99
2.3.	<i>Vorbereidende werkzaamheden</i>	99
2.3.1.	Wat zijn voorbereidende werkzaamheden?	99
2.3.2.	De publicatie van voorbereidende werkzaamheden	100
2.3.3.	De publicatie van voorbereidende werkzaamheden terugvinden	101
2.3.4.	Stukken en Handelingen van de Kamer	103
2.3.5.	Stukken en Handelingen van de Senaat	108
2.3.6.	Stukken en Handelingen van het Vlaams Parlement	111
2.3.7.	Stukken en Handelingen van het Parlement van de Franse Gemeenschap	113
2.3.8.	Stukken en Handelingen van het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap	114
2.3.9.	Stukken en Handelingen van het Waals Parlement	115
2.3.10.	Stukken en Handelingen van het Brussels Hoofdstedelijk Parlement	115
2.3.11.	Belgielex	116
2.4.	<i>Wettencollecties</i>	117
2.4.1.	Pasinomie	118
2.4.2.	Omnilegie – Tijdschrift voor Wetgeving	118
2.4.3.	Bulletin législatif belge & Tables législatives mensuelles	118
2.4.4.	Verzameling der wetten, decreten, ordonnances en verordeningen – Recueil des lois, décrets, ordonnances et règlements	120
2.5.	<i>Repertoria, rechtsleer, encyclopedieën en woordenboeken</i>	122
2.6.	<i>Rechtspersonen (Bijlagen bij het Belgisch Staatsblad) en overheidsopdrachten</i>	123
III.	Hoe lees ik wetgeving?	127
3.1.	<i>Structuur van wetten, decreten en ordonnances</i>	127

3.2. <i>Analyse van de rechtsregel</i>	132
3.2.1. De hypothese	132
3.2.2. Het gevolg	135
3.3. <i>Analyse van de voorbereidende werkzaamheden</i>	136
HOOFDSTUK II: RECHTSPRAAK	171
I. Wat is rechtspraak?	173
1.1. <i>Rechtspraak als formele bron van recht</i>	173
1.2. <i>Wat houdt rechtspraak in?</i>	173
1.3. <i>Rechtspraak als gezaghebbende bron van recht</i>	174
1.4. <i>Uitzonderingen op het gezaghebbend karakter van de rechtspraak</i>	176
1.4.1. Vernietigingsarrest van het Grondwettelijk Hof	176
1.4.2. Vernietigingsarrest van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State	176
1.5. <i>Algemene beginselen die van belang zijn voor rechtsmethodologie</i>	177
1.6. <i>De rechterlijke organisatie in België</i>	179
1.6.1. Hoven en rechtbanken van de rechterlijke macht	179
1.6.1.1. Hof van Cassatie	180
1.6.1.2. Hof van assisen	180
1.6.1.3. Hoven van beroep en arbeidshoven	180
1.6.1.4. Lagere rechtscolleges	181
1.6.2. Rechtscolleges die niet tot de rechterlijke macht behoren	182
1.6.3. Adressen van rechtscolleges online	183
1.6.4. Territoriale bevoegdheid van rechtscolleges online	183
1.6.5. Advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen online	184
II. Waar en hoe vind ik rechtspraak?	185
2.1. <i>Grondwettelijk Hof</i>	185
2.1.1. Belgisch Staatsblad	185
2.1.2. Arresten Grondwettelijk Hof	187
2.1.3. Onlinedatabank	187
2.1.4. Juportal	190
2.1.5. Reflex	191
2.1.6. Belgielex	192

2.2.	<i>Hof van Cassatie</i>	192
2.2.1.	Gedrukte publicaties	192
2.2.1.1.	Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation de Belgique	192
2.2.1.2.	Arresten van het Hof van Cassatie	192
2.2.1.3.	Larcier Cassation	193
2.2.1.4.	Recente Arresten van het Hof van Cassatie	193
2.2.1.5.	Pasicrisie	194
2.2.2.	Juportal	194
2.2.3.	Belgielex	196
2.3.	<i>Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State</i>	196
2.3.1.	Belgisch Staatsblad	196
2.3.2.	Verzameling der Arresten van de Raad van State	197
2.3.3.	Permanente tabellen	200
2.3.4.	Onlinedatabank	200
2.3.5.	Reflex	203
2.3.6.	Belgielex	204
2.4.	<i>Algemene onlinedatabanken</i>	204
2.4.1.	Juportal	204
2.4.2.	Jura	209
2.4.3.	Stradalex	215
2.4.4.	Reflex	217
2.5.	<i>Rechtspraak van administratieve rechtscolleges andere dan de Raad van State</i>	221
2.6.	<i>Klassieke repertoria van rechtspraak</i>	224
2.6.1.	Répertoire général de la jurisprudence belge	224
2.6.2.	Répertoire décennal de la jurisprudence belge	226
2.6.3.	Permanent Overzicht van de Juridische Tijdschriften	227
2.6.4.	TRD&I	232
2.6.5.	De Rechtsgids	232
2.7.	<i>Vaktijdschriften</i>	232
2.8.	<i>Rechtspraak van andere landen</i>	232
III.	Hoe lees ik rechtspraak?	235
3.1.	<i>Analyse van een vonnis in nieuwe stijl</i>	236
3.2.	<i>Analyse van een arrest van het Hof van Cassatie</i>	244

3.2.1.	Het cassatiearrest van vóór 2002	244
3.2.2.	Het cassatiearrest tussen 2002 en 2006	248
3.2.3.	Het cassatiearrest sinds 2006	251
3.3.	<i>Analyse van een arrest van het Grondwettelijk Hof</i>	252
3.4.	<i>Analyse van een arrest van de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State</i>	255
HOOFDSTUK III: RECHTSLEER		261
I.	Wat is rechtsleer?	263
1.1.	<i>Rechtsleer als bron van recht</i>	263
1.2.	<i>Rechtsleer als gezaghebbende bron van recht</i>	263
II.	Waar en hoe vind ik rechtsleer?	265
2.1.	<i>Traditionele publicaties van rechtsleer</i>	265
2.1.1.	Encyclopedieën	265
2.1.2.	Traité's	266
2.1.3.	Basiswerken en handboeken	266
2.1.4.	Monografieën	266
2.1.5.	Verzamelwerken	266
2.1.6.	Tijdschriften	267
2.1.7.	Reeksen	267
2.1.8.	Doctoraten, masterproeven en thesissen	267
2.1.9.	Noten bij rechtspraak	267
2.1.10.	Overzichten van rechtspraak	268
2.2.	<i>Het internet als bron van juridische informatie</i>	268
2.2.1.	Websites	268
2.2.2.	Portaalsites	269
2.2.3.	Zoekmachines	269
2.2.4.	Blogs	270
2.2.5.	Nieuwsbrieven	271
2.2.6.	Problemen verbonden aan publicaties op het internet	271
2.2.7.	Wat is nu rechtsleer op het internet en wat niet?	272
2.3.	<i>Onlinedatabanken</i>	273
2.3.1.	Juportal	273

2.3.2.	Jura	274
2.3.3.	Stradalex	278
2.4.	<i>Repertoria</i>	279
2.4.1.	Repertoria van rechtsleer	279
2.4.2.	Algemene repertoria	280
2.4.3.	Repertoria van rechtspraak	280
2.5.	<i>Bibliotheken</i>	280
2.5.1.	Bibliotheken van overheidsinstellingen	281
2.5.2.	Bibliotheken van universiteiten	281
2.5.3.	Andere bibliotheken in België	281
2.5.4.	Catalogi van bibliotheken en tijdschriftencatalogi	282
2.5.5.	De catalogi van enkele bibliotheken	282
2.5.5.1.	Catalogus van de Koninklijke Bibliotheek Albert I	282
2.5.5.2.	Catalogus van de Bibliotheek van de Federale Overheidsdienst Justitie	284
2.5.5.3.	UniCat	286
2.5.6.	Catalogus van een universiteitsbibliotheek	288
2.6.	<i>Google Books</i>	290
2.7.	<i>Rechtsleer in andere landen</i>	292
2.7.1.	LexisNexis	292
2.7.2.	Westlaw	292
2.7.3.	Index to Foreign Legal Periodicals	294
2.7.4.	HeinOnline	295
2.7.5.	SSRN	296
III.	Hoe lees ik rechtsleer?	298
3.1.	<i>Citeren om niet te plagiëren</i>	298
3.2.	<i>Juridische woordenboeken</i>	299
DEEL 2 – BRONNEN VAN EUROPEES RECHT		301
I.	Wat is Europees recht?	303
1.1.	<i>Het recht van de Europese Unie</i>	303

1.2.	<i>Bronnen van primair en secundair Unierecht</i>	304
1.2.1.	Primair Unierecht	305
1.2.2.	Secundair Unierecht	305
1.2.2.1.	Verordening	306
1.2.2.2.	Richtlijn	306
1.2.2.3.	Besluit	307
1.2.2.4.	Aanbevelingen en adviezen	307
1.2.3.	Secundair Unierecht vóór het Verdrag van Lissabon	307
1.2.3.1.	Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB)	308
1.2.3.2.	Politieële en Justitieële Samenwerking in Strafzaken (PJSS)	309
1.3.	<i>Kenmerken van het Unierecht</i>	310
1.3.1.	Rechtstreekse werking van het Unierecht	311
1.3.2.	Voorrang van het Unierecht	312
1.3.3.	Beginsel van bevoegdheidstoedeling en de rechtsgrondvereiste	312
1.3.4.	Motiveringsvereiste	312
1.4.	<i>Instellingen en organen van de Unie</i>	313
1.4.1.	Het Europees Parlement	313
1.4.2.	De Raad	314
1.4.3.	De Europese Raad	314
1.4.4.	De Commissie	315
1.4.5.	Het Hof van Justitie van de Europese Unie	315
1.5.	<i>Besluitvorming in de Europese Unie</i>	316
1.5.1.	Wetgevingshandelingen	316
1.5.2.	Uitvoeringshandelingen	317
1.5.3.	Gedelegeerde handelingen	317
II.	Waar en hoe vind ik Europees recht?	318
2.1.	<i>Publicatieblad van de Europese Unie</i>	318
2.1.1.	Historiek	318
2.1.2.	Inhoud en indeling van het Publicatieblad van de Europese Unie	319
2.1.2.1.	Serie L	319
2.1.2.2.	Serie C	320
2.1.2.3.	Publicatieblad per rechtshandeling	325
2.1.2.4.	Supplement op het Publicatieblad	329
2.1.2.5.	Inhoud, verplichte en niet-verplichte publicaties in het Publicatieblad	329
2.2.	<i>Eur-Lex: algemene bespreking van de portaalsite voor het recht van de Europese Unie</i>	330

2.2.1.	Publicatieblad	331
2.2.2.	EU-recht	333
2.2.3.	Verdragen	333
2.2.4.	Rechtshandelingen	334
2.2.5.	Geconsolideerde teksten	336
2.2.6.	Internationale overeenkomsten	336
2.2.7.	Vorbereidende documenten	337
2.2.8.	EVA-documenten	337
2.2.9.	Wet- en regelgevingsprocedures	338
2.2.10.	Samenvatting van de EU-wetgeving	338
2.2.11.	EU-instellingen	339
2.2.12.	EuroVoc	339
2.2.13.	Nationaal recht en jurisprudentie	340
2.2.14.	De functie ‘uitgebreid zoeken’	340
2.2.15.	Voorbeeld	343
2.3.	<i>Opzoeken van de verschillende normen en handelingen van EU-recht</i>	351
2.3.1.	De verdragen	352
2.3.2.	Secundair Unierecht	353
2.3.2.1.	Zoeken via ‘Publicatieblad’	353
2.3.2.2.	Algemene zoekfunctie	354
2.3.3.	Geconsolideerde normen van EU-recht	362
2.3.4.	Vorbereidende documenten	364
2.3.5.	Rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie	365
2.3.5.1.	Arresten en beschikkingen	365
2.3.5.2.	Publicatie van arresten en beschikkingen	367
2.3.5.3.	Zaaknummer en ECLI-code	369
2.3.5.4.	Publicatie in de digitale versie van de ‘algemene Jurisprudentie’	371
2.3.5.5.	Raadpleging van rechtspraak via Eur-Lex	373
2.3.5.6.	Website van het Hof van Justitie van de Europese Unie (CURIA)	373
2.3.6.	Rechtsleer	374
III.	Hoe lees ik secundair Unierecht?	375
3.1.	<i>Rechtsgrondvereiste en regelgevingsprocedure</i>	375
3.2.	<i>Motiveringsplicht</i>	376
3.3.	<i>De artikelen</i>	378
3.4.	<i>Bepalingen inzake inwerkingtreding en ondertekening</i>	378
IV.	Rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens	381

DEEL 3 – BRONNEN VAN INTERNATIONAAL RECHT 383**I. Wat zijn de bronnen van internationaal recht?** 385

<i>1.1. Bronnen</i>	386
1.1.1. Internationaal gewoonterecht	386
1.1.2. Verdragen	387
1.1.3. Algemene rechtsbeginselen	388
1.1.4. Rechtspraak	389
1.1.5. Internationale rechtsleer	390
1.1.6. Besluiten van internationale organisaties	390
1.1.7. Eenzijdige verklaringen en handelingen	391
1.1.8. Jus cogens	391

<i>1.2. Verhouding tussen het internationaal en het nationaal recht</i>	392
---	-----

II. Waar vind ik de bronnen van het internationaal recht? 394

<i>2.1. Internationaal gewoonterecht</i>	394
<i>2.2. Verdragen</i>	397
2.2.1. De United Nations Treaty Series	399
2.2.2. De League of Nations Treaty Series	404
2.2.3. Consolidated Treaty Series	409
2.2.4. Regionale Verdragsreeksen	409
2.2.4.1. De Council of Europe Treaty Series	409
2.2.4.2. Verdragen aangenomen in het kader van de Europese Unie	410
2.2.4.3. Organizations of American States Treaty Series	413
2.2.4.4. Verdragen aangenomen in het kader van de Afrikaanse Unie	414
2.2.5. Verdragen aangenomen onder Gespecialiseerde Internationale Organisaties	415
2.2.6. Officiële nationale publicaties van verdragen	415
2.2.6.1. België	415
2.2.6.2. Australië	419
2.2.6.3. Frankrijk	419
2.2.6.4. Duitsland	419
2.2.6.5. Nederland	419
2.2.6.6. Verenigd Koninkrijk	420
2.2.6.7. Verenigde Staten van Amerika	420
2.2.7. Private Verdragscollecties	420
2.2.8. Verdragspraktijk	422
2.2.8.1. Multilaterale verdragen waarbij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties als depositaris optreedt	422
2.2.8.2. Het Repertory of Practice of the United Nations	425

2.2.9. De voorbereidende werken of travaux préparatoires van verdragen	426
2.2.10. Commentaren op verdragen	428
2.3. <i>Algemene rechtsbeginselen</i>	430
2.4. <i>Rechtspraak</i>	430
2.5. <i>Rechtsleer</i>	433
2.6. <i>Besluiten van internationale organisaties</i>	435
III. Hoe analyseer ik de bronnen van internationaal recht?	442
3.1. <i>Gewoonterecht</i>	442
3.1.1. Usus	442
3.1.2. Opinio iuris	443
3.2. <i>Verdragen</i>	444
3.2.1. Soorten verdragen	445
3.2.2. Bindende kracht van verdragen	446
3.2.3. Reserves bij verdragen	450
3.2.4. Interpretatie van verdragen	452
3.2.5. Beëindiging van verdragen	454
3.3. <i>Rechtspraak</i>	457
3.4. <i>Besluiten van internationale organisaties</i>	461